

Te Peretitenira'a No Porinetia farani

PIHA PUTURA'A PARAU 'API

Mahana toru 06 nō novema 2019

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau

'avariraa 'i te hopuraa troca 'i Uturoa, Tumaraa, Taputapuatea 'e Tahaa

Te troca faa-'aere-hia 'i Porinetia nei 'i 1957, 'ua rāhui noa hia mai na 'o ia 'e nā te Fenua 'e 'iriti 'i te pu'etau 'ohiraa.

'I teie matahiti, tei te aniraa 'a te mau 'oire nei, 'e 'iritihia ia te 'ohiraa 'i : Uturoa, Tumaraa, Taputapuatea 'e Tahaa.

'I raro a'e 'i te hi'opo'araa 'a te tomite mata-ara 'i te mau animara moa 'e anavai, 'ua faa-au-hia 'e haamata 'i te 11 'o novema tae atu 'i te 6 'o titema 2019 'e te tapihooraa 'apu troca 'i te 7 tae atu 'i te 31 'o titema 2019.

'O te feiā tautai noa 'o teie mau 'oire 'e 'o tei tâpa'ohia 'e te tomite te fâriihia 'i â hopu, 'e 'i roto 'i te 'oti'a 'o te faito faataahia 'e te tomite, nâ te 'oire tâta'itahi.

Nô te mau 'apu, mâa 'ore, tâmahia 'e tara'ihia, 'e 'i te faito rarahi 'e 8 'e 11 tenitimetera noa te fariihia 'i â hoo 'i te mau fatu pātana. Te rahiraa 'o te 'apu 'e mea hâpono ia 'i te ara hâmanihia atu ai 'ei pitopito 'aahu. Tei tohuhia nô teie 'ohiraa troca 'o te aroaro 155 tane 'e te moni 'e roa mai 'e 30 mirioni nâ teie huiraatira 'o teie mau 'oire.

'E hitu 'opuaraa faatupuraa 'ohipa turuhia 'e te Fenua

'I roto noa 'i te poritita tauturu 'i te faatupuraa 'ohipa, 'ua haamau mai na te Fenua 'e piti rave'a tauturu nâ te mau taiete :

- 'a tahi te tauturu nô te fatu mai 'i te mau tauihaa 'ohipa nâ te mau taiete rii na'ina'i (AEPE) nô te 'apee 'i tâ râtou 'opuaraa faatupu 'aore râ faarahi 'i tâ râtou 'imiraa ;
- Te piti 'o te tauturu nô te faati'araa 'e te faa'âpîraa 'i te mau fare toa 'e fare tâmâaraa (APSR) nô te 'apee 'i tâ râtou 'opuaraa 'e haamaita'i 'i tâ râtou mau vâhi 'imiraa 'i Porinetia nei.

'Ua fârii te 'Apooraahau 'e faataa 'e 20 320 000 toata tauturu nô te pa'epa'e 'e 7 taiete 'o tei faaoti 'e faa'ohipa 'i tâ râtou moni papa 'i ni'a 'i te faito 'amui 'e 71 384 346 toata. Nâ roto 'i teie tauturu 'a te Fenua 'e ti'a mai 13 tihepuraa 'i te pae 'anei 'o te fare tâmâaraa, fare toa na'ina'i, e te vai atu râ.

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf - 40 47 20 00

Nohoraa : te vairaa 'e te 'avei'a 'o te 'ohiparaa 'amui i te fenua nei 'e 'i Farani

'Ua faa'ite te Faaterehau 'o te Nohoraa 'i te vairaa 'o te mau paturaa fare noho-au 'e te haamataraa 'o te 'opuaraa paturaa fare 'i te 11 'o atopa nei 'o tei faa'ohipa hau atu 'i te hânere taata : te mau peretiteni 'o te Fenua, te «'Apooraa 'a Porinetia 'e tō te 'amuitahiraa 'oire, te Tomitera teitei, te mau 'auvaha 'o te 'Apooraa rahi, te mau mero 'Apooraahau, te mau Tâvana 'e te mau mero 'apooraa 'oire, te mau taiete 'ohipa, te totaiete tivira 'e te mau tâatiraa.

'Ua haamata te faati'araa 'avei'a 'e tae roa 'i te hôpe'a matahiti 2020 'i roto 'i te mau taamotu nô te hi'opo'a 'i te vairaa 'o te mau nohoraa, te 'ohipa rû 'o te târena raa ia 'i te poritita 'o te nohoraa nô te pu'etau matahiti 2020-2030.

'Ua hinaaro ato'a te Faaterehau 'e vauvau 'i te vairaa 'o te 'ohipa 'amui 'o tei haamatahia mai 'a piti matahiti 'e te pûai ora 'o te nohoraa, te faanahoraa 'oire, nâ reira te tonohaa 'o te mau faatereraahau farani hâpa'o 'i te nohoraa, te faa'ohiparaa faufaa 'a te Hau 'e te mau fenua nâ te ara moana. Te mau auraa toro'a 'o te vai pâpû 'i teie nei 'i rotopû 'i te 'Amuitahiraa Totiare nô te nohoraa, te 'Apooraa teitei 'o te arutaimareva 'e te faahoturaa taraire (CGEDD), te Pû 'a farani nô te nohoraa (ANAH), 'e te 'amuitahiraa farani SOLIHA 'e 'ohipa nei nô te mau tâtâ'iraa fare 'e te 'aroraa 'i te nohoraa ruperupehu nâ reira te pupu « Action Logement » 'i te pae 'o te 'afata moni nô te nohoraa 'a te feiâ rave 'ohipa nô te tarena nohoraa 'i te aramoana. 'E mau 'aitauraa mana'o tamau 'i nehenehe ai 'e itea-hia te arata'iraa 'e ravehia nô te faatupuraa 'ohipa pâpû nô Porinetia. Nô te reira 'ua tapurahia 'e rave rahi fâreireira 'e tupu 'i te fenua nei hou te hope'a matahiti nei :

- 'I te 11 tae atu 'i te 28 'o novema 'e tere mai te 'amuitahiraa SOLIHA nô te mau tâtâ'iraa fare, 'e 'amuira toro'a 'e haaputu nei 150 pupu, 'i farani 'e 'i te aramoana teie tere nô te horo'a mai 'i te mau 'o tâ râtou 'i faa'ohipa 'e te 'aitauraa mana'o 'e te vairaa 'o te mau nohoraa 'i Porinetia 'e nehenehe atu ai 'e faatere 'i te reira nô te mau nohoraa tahito.
- Te 'apee tamauraa 'i te tarena 'aro 'i te nohoraa ruperupehu (12 'e tae 'i 29 'o novema) tarenahia 'e te CGDD. Sorya Daou, hâpa'o 'i te mau nohoraa ruperupehu nô ni'a ia 'i te mau rave'a haamaita'i 'i te mau nohoraa ruperupehu.
- Hô'ê rururaa nô te tarena tâtâ'iraa oire ('omuaraa 'o titema 2019) faanaho 'amuihia 'e SMCV 'e te DHV, turuhia mai 'e te hâpiiraa tâtâ'i 'oire 'o ia 'e ti'aaui nei 'i te mau 'opuaraa haamaita'iraa 'oire USH nô te ti'aaui 'i te mau 'opuaraa tâtâ'i raa 'oire nô te mau piha 'ohipa 'a te Fenua, te mau 'oire 'e te Hau nui, nâ reira te mau tâatiraa 'e au mai.
- Nâ te tere hi'opo'a 'a te peretiteni pupu Action Logement : Bruno Arcadipane tâne 'i haapâpû mai 'i te faufaa rahi 'i â 'ohipa 'amui 'e 'o Porinetia 'i roto 'i te haamauraa 'i te « Tarena faatupu 'ohia nô ananahi – PIV » 'o te faataa 'e 9 miriâ euros 'i Farani, 1,5 miriâ faataahia nô te mau fenua farani nâ te ara moana nô te mau nohoraa 'o te feiâ tâ mono 'ava'ehia nei. 'Ua faa'ō 'o Porinetia 'i roto 'i teie tarena nohoraa nâ tō te ara moana.

Tere faaineineraa nâ te mau potii 'e tata'u 'ei purotu 'o Farani

Hô'ê turu nâ Porinetia 'i te faanahoraa 'i te tere 'o te mau pôtii 'e tata'u nô te ti'araa purotu 'o Farani 2020, 'o tupu 'i titema nei, 'ua vauvauhia atu teie 'opuaraa taiete, 'i mua 'i te 'Apooraahau. 'E taieteraa teie 'i muri mai te mâ'itia raa hia 'o Vaimalama Chaves purotu 'o Tahiti 2018, 'ei purotu 'o Farani 2019.

Teie parau faa-au tuurimahia 'i te 1 'o atopa nei 'e te tomite purotu 'o Farani, Air Tahiti Nui, te taiete hotera Intercontinental 'e 'o Tahiti Tourisme. 'E 30 potii te tae mai 'i teie tapati 17 'o novema, apeeia mai râtou 'e te pupu hâpa'o mâtéria 'a te tomite nâ reira te mau pâpâ'i ve'a farani, tai'ohia 'e 75 taata. 'e pârahi mai râtou 'e tae roa 'i te 26 'o novema. 'E tupu te hô'ê vauvauraa mana'o 'i te mônirê 18, 'i te hora 10 'i te Peretiteniraa 'o Porinetia. 'I reira te tomite 'e faa'ite mai ai te mau potii tata'u 'e 'amui ato'a mai râtou nô te 'oro'a faaineinehia 'e te taatiraa « Les Mairaines de Tahiti », 'e tupu 'i te hotera Intercontinental Tahiti.

'O te 'âpeeraa teie 'i te manuiaraa rahi 'o te Puritu 'o Farani nô te 'âpee ato'a 'i te faatianiraa 'ia Porinetia 'i Farani. 'I 'o nei te mau potii 'e te mau ve'a 'o farani 'e 'ite hâviti 'o te 'ori tahiti. 'E 'ite ato'a mai râtou 'i te huru 'o te oraraa 'o te nunaa Mâ'ohi 'e tâ na ta'ere. 'E 9 taiete haapuroro ve'a te 'amui mai nô te mau potii tata'u 'e nô te tâviri ato'a 'i te tahi atu hôhō'a nô te fenua nei.

Tâviriraa ha'uti teta « la Carte aux Trésors » 'i Porinetia nei

Nô te 18 tae atu 'i te 26 'o 'atete ra te tere mâtâmua 'o te pupu hi'opo'a 'a te taiete Adventure Line, 'e haapuroro nei 'i te hoho'a ha'uti 'e 'ua nehenehe 'i â râtou 'e 'ite 'i te mai vâhi 'i reira teie ha'uti 'e tâvirihia ai, 'e 'o te haapororohia 2020. 'E piti taata te ha'uti 'i roto 'i teie perêraa nâ ni'a 'i te manu tautau, 'e nehenehe ato'a 'i te huiraatira 'e tauturu 'i teie feiâ ha'uti nâ roto 'i te arata'iraa 'ia râtou 'i vâhi 'e 'imihia nei, tei reira te vâhi faahiahia, 'o ia ho'i te mau hoho'a 'o tâ râtou 'e tâviri nâ ni'a 'i te manu tautau. 'ua numerahia na 'e 3 mirioni te rahiraa taata 'e mata'ita 'i nei 'i teie ha'uti teata 'a France 3. 'O Cyril Féraud te rauti 'o teie hau'ti.

Tei Porinetia te vâhi ha'utiraa 'aano mau nô teie huru taviriraa hoho'a, nô te nehenehe 'o te fenua 'e auhia mai 'e te nunaa farani, tâ na peu 'e tô na hiro'a tumu 'o te huiraatira 'e te rau 'o te hâmaniraa fenua. 'E 26 taata te tere mai farani mai, 11 taata 'e tihepuhia 'i te fenua nei. Nâ Aira Tahiti Nui râtou 'e uta mai. 'E 3 manu tautau 'a Tahiti Nui Helicopteres te târahuhia, nô te uta nâ roto 'i te mau motu nâ Air Tahiti 'e hâpa'o mai.

Nâ roto 'i teie 'ohipa 'amuiraa 'e 'ite ato'a mai te mau taiete faareva râtere 'i te nehenehe 'o Porinetia, 'o te riro 'i te faa 'u'ana 'i te tihaniraa fenua, 'e te faamâraa 'i te manihini 'i tere mai 'i roto 'i te mau hotera 'o te fenua nei.

Fâriiraa 'e turamaraa 'a Tahiti Tourisme – Fare Manihini

Te piha 'o te mau tapura 'ohipa 'a Tahiti – Tourisme tauihia 'i 2017 'ei faatereraa 'o te mau tapura 'ohipa, 'inaha te 'u'ana nei te mâtete 'o te fenua 'e nô te neheneheraa 'e tura'i pâpû 'i tâ na mau tapura 'ohipa 'i roto 'i te mau motu mai te : fâriiraa, te rênî 'e te turamaraa 'i te manihini, faatiani 'i â Porinetia, faa'ite 'i te oraraa tumu 'o te nunaa 'o te fenua 'i te roaraa

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

'a parahi mai 'o ia, rauti 'i te mau tōmite fârii râtere. 'I roto 'i teie faatereraa 'o te mau tapura 'ohipa te vai nei, te faatere e 'e iva rauti, hô'ê nô Raiatea.

Tei te fare uâhu 'o Papeete 'o ia 'i te haamau-â-raa-hia mai 2016 mai, 'i 'ohie ai te mau arata'iraa manihini 'e tere atu 'e te tere mai nei mai Moorea. Nâ roto 'i te 'opuaraa 'e patu 'i te uâhu tpaeraa manuâ, 'ua haamauhia te pû fâriiraa, nô te hô'ê pu'etau poto, 'i raro a'e 'i te fare 'ie, 'i te vâhi ti'ahia na 'e te Fare Manihini. 'I te tahua manu 'i Faa'a 'ua haamuhia te hô'ê pa'epa'e i reira mai 2018 mai nô te pâhono 'i te maraa 'o te manihini nâ roto 'i te taeraa mai te mau taiete manu 'âpî. Mai tô na 'iriti a raa hia, 'ua piri 'i te 3 300 râtere tei titau 'i te turamaraa 'i ni'a 'i teie pa'epa'e turamaraa. Te piha 'ohipa 'i Raiatea, 'ua haamauhia ia 'i fare uâhu 'o Uturoa.

Nô te 'u'ana 'o te manihini 'i fâriihia, 'ua faaoti Tahiti Tourisme 'e fatu mai 'i te moihaa 'ia 'ohie te râtere nâ reira te taata fenua iho nei. 'o te tumu ia 'i rave mai ai Tahiti Tourisme 'i te fare 'i 'ohipahia na 'e te Socredo Tiare 'mua noa 'i te tahua Vai'été 'i Papeete. 146 m2 teie nô te fârii maita'i 'e turama pâpu 'i te manihini. 'I reira ato'a 'e faa'ite'ite hia ai te mau tao'a rima'i 'a te hâpiiraa rahu'a 'o tâ Tahiti Tourisme 'e hinaaro nei 'e faatupu 'i te 'ohipa 'amui nô te pu'etau taraire. 'E faa'ite'ite ato'a hia te mau hotu rau 'o te fenua nei 'i reira.

'Ua faataahia 'e piti tuhaa ateatea maita'i : te tuhaa mua tuha 3 hia, nô te fârii 'i te raâtere huma, hô'ê tuhaa faafaearaa nâ te manihini, 'e fana'o ato'a râtou 'i te 'itenati 'e hô'ê tuhaa nô te hoohooraa ia 'i te mau tao'a nô Tahiti ('amarara, 'au'a, fârii pape faa'ohipa faahou...).

Te tuhaa muri 'o teie fare 'ei vâhi 'ohiparaa noa nâ te mau rauti 'a Tahiti Tourisme. 'E haamata te faanahoraa fare nei 'i teie 'ava'e, tai'ohia 'e 3 'ava'e 'ohipa 'e tomohia teie fare Manihini 'i tenuare 2020, te tapura faufaa faataahia 'e 45 mirioni 'o te âmo taato'ahia 'e Tahiti Tourisme iho.

Tapura faufaa tauturu nô te tereraa 'ohipa 'a te Tomite 'o te mau fare fetii 'utuâfare

'Ua faataa te 'Apooraahau 'e 87 mirioni nâ te tomite 'o te mau fare fetii 'utuâfare (CPMFR) nâ te terera 'ohipa 2019.

Nô 1980 'o ia 'i te fânauraahia mai, te faaterehia nei 'i raro 'i te ture 1901, 'o te haaputu 'e 8 fare fetii (MFR), nâ na 'e tî'aau nei 'i tereraa 'ohipa, 'e te tereraa faufaa nâ reira te mau rēni hâpiiraa, nô te mau piha 4 'e 3, CAPA. Nâ na 'e turu nei 'i te pae 'o te tauihaa 'ohipa 'a te mau mfr. Nâ na ato'a 'e haapaari 'i te mau rauti hâpii. 'o 'oia te faa'o 'e te 'amuitahiraa 'o te mau MFR 'i farani, 'e te 'avei'a hâpiiraa.

Faati'a taatiraahia, 'e 8 MFR 'e vai nei 'i Porinetia, 'e 4 'i Tahiti 1 'i Huahine, Tahaa, Hao 'e Rurutu. 'E mea tauturu 'afarohia râtou 'e te Hau farani 'i ni'a 'i te niu 'o te rahiraa piâhi tâ'oti'ahia 'e 480, 'e 'ia-au 'i te faa-au-raa nô te 9 'o tiurai 2009 nô te tereraa 'o teie mau fare fetii 'i Porinetia nei. Mai 2016 'e 2019, tei te faito 'e 441 piâhi tei tapurahia. Nô 2018, te turu 'a farani 'ua nao'a hia 'e 211 337 211 toata nô te tereraa 'ohipa e 'e 47 020 974 toata 'ei moni pûtê nâ te mau piâhi.

Faahotu 'i te fâriiraa iâti rarahi

'Ua faaoti te Faatereraahau nô te Manihini 'e faahotu 'i te fâriiraa iâti rarahi, fatuhia 'e te mau 'ona mirioni, 'i Porinetia nei, nô te reira 'o te rēni 'ohipa mâtâmua roa 'i hâpa'ohia mai

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

'e Tahiti Tourisme 'i 2019 nei nâ roto 'i te tâmaehaaraa 'e te Yacht Club nô Monaco nâ reira te tomoraa 'i roto 'i te faafâ'iteraa 'iâti 'i Singapour 'i mâti nei.

'Ua matutu mâite Tahiti Tourisme 'i ni'a 'i te mau arata'iraa faahotu 'i roto 'i teie 'amaa 'ohipa nei : te faaôraa 'i roto 'i te faafâ'iteraa iâti 'i Monaco 'i tetepa nei, te 'amuiraa atu 'i roto 'i te ruru 'ohipa a te 'amuiraa Yacht Broker 'i te 9 'o atopa nei, 'e te vauvauraa 'i te mau mea 'o tei matara mai roto 'i te mau tuâtapaparaa 'imiraa faufaa mai roto mai 'i teie mau iâti rarahi nô 2019. 'I te mau matahiti ato'a te fârii nei Monaco Yacht Show hau atu 'i te 100 iâti rarahi.

'I tetepa ra, 'ia putuputu atu te mau fatu taiete hâmani iâti 'i Monaco 'e ua fâ'ite 'e 40 iâti rahi te matara nei 'i te mau matahiti ato'a. 600 taiete te faaô mai nei 'i roto 'i te faafâ'iteraa. 'I teie matahiti 'e nô te taima mâtâmua roa 'e tae ato'a atu 'o Tahiti 'o te taiete 'i te marina Port Denerau nô Fiti, nô te faatiani 'ia Patitifa 'i mua 'i te mau fatu iâti rarahi. 'Inaha nâ roto 'i te mataraa mai tô te ao nei 'i ni'a 'i te 'au'a faahoro pôpô 'o te ao nei 'i Tâpônê, te Heiva Tu'aro Nui 'i Tokyo 'i 2020 'e te faatiti'aihemoraa pahi tâ'ie 'e tupu 'i Aotearoa 'i 2021, 'o te taima maita'i ato'a ia nô te horo'a 'i te 'ê'a hutiraa mai 'i te mau iâti.

'Ua 'amui atu na Tahiti Tourisme, 'i te 9 'o atopa nei, 'i roto 'i te rururaa 'ohipa 'a te mau iâti rarahi 'i Floride, 'ei taima ato'a nâ Tahiti Tourisme nô te faa'ite 'i te faifaa 'i a pâruruhia te arutaimareva 'e te faaherehereraa 'i te faufaa natura moana. 'Ua 'amui ato'a atu te tâatiraa Coral Gardeners 'e pâruru nei 'i te â'au. Tei roto 'i tauâ rururaa rahi nei te rahiraa 'o te mau fatu iâti rarahi 'e 'o râtou mau te feiâ pâruru rahi 'i te faufaa moana.

Te faatupuraa 'i te hô'ê matuturaa : 'a tahi, 'i ni'a 'i te faufaa 'e ô mai nâ roto 'i teie fâriiraa iâti rarahi 'ei 'ohipa rû ia 'e ravehia 'e Tahiti Tourisme taati atu 'e te piha numera 'a Porinetia 'e te 'amuiraa taiete moana (Cluster Superyacht, te taiete Ronetona The Superyacht Agency 'o tei mâ'itihia 'i 2018 nô rave mai 'i teie titororaa.

Te piti 'o te hi'oraa : 'ua 'itehia 'i ni'a 'i rahiraa 'e 325 iâti rarahi, 'e 50 te tere mai nei 'i Porinetia 'e te vaiiho mai nei 'e 2,8 miriâ toata, tei te area 2,8 mirioni toata ia 'i te taata hô'ê. 'Ia faa-au-hia 'e te ratere 'ê atu tei ni'a râtou 'i te 270 000 toata 'i te taata hô'ê.

'Ua faarevahia te tahi mau uiraa 'i roto 'i te mau tapena 'o teie mau pahî 'e te mau fatu iâti rarahi, te mau arata'i 'ohipa 'a teie mau taiete 'e te feiâ tapihoo tere pahî. Nâ teie titororaa 'e nehenehe ai 'e faatano 'i te mau rave'a faatiani 'e te faahoturaa 'i te fâriiraa iâti rarahi 'i Porinetia nei. Te tahi hi'oraa, 120 iâti rarahi 'o tei haapâpû 'e tere râtou 'i Aotearoa nô te Americas Cup : 'e tumu rahi pâpû teie nô Porinetia 'ia fârii 'i teie mau iâti 'inaha tei ni'a Tahiti 'i tô râtou 'ê'a.

Te faaho'i nei 'o Porinetia 'i te mau fenua 'i Rurutu 'e Rimatara

Mai te tau mai, 'aore hô'ê tomiteraa fenua 'i ravehia a'e nei 'i Rurutu 'e Rimatara, nô te eira 'ua vai noa teie mau fenua 'i raro a'e 'i te tîaauraa 'a te Fenua.

Te rave'a noa nâ teie huiraatira 'o te faa'ohiparaa ia 'i te 'aitau. 'E rave'a taere 'e te moni rahi râ ho'i, 'inaha 'e titauhia 'i â nâ roto 'i te haavâraa titau ato'ahia 'ei pâruru.

Nô te tâtâra 'i teie taupûpû, 'ua faaôhia hô'ê rave'a taa'ê nô teie noa nau motu e piti nô te hôro'a 'i te tomite fenua.

'E 'opuaraa ture Fenua 'e faanaho ra 'i te tomiteraa nô te tahi mau fenua 'e vai 'i Rurutu 'e 'i Rimatara, 'e nehenehe atu ai 'i â Porinetia 'e faaho'i tâmoni 'ore noa 'i te mau fenua tîaa noahia mai na 'e te Fenua, taa'ê atu 'i te mau hororaa 'i mua 'i te tiripuna nô te mau titauraa fenua.

Nâ roto 'i teie 'opuaraa 'e ho'i 1 882 tâpû fenua tâniuniuhia 'i ni'a 'i te 'aanoraa fenua 14 194 434 metera tuea 'i Rurutu 'e 844 tâpû fenua tâniuniuhia 'i ni'a 'i te 'aanoraa fenua 4 422 800 metera tuea 'i Rimatara.

Haamauraa 'i te pu'etau haapiiiraa nâ te feiâ toro'a tumu

'I te matahiti ma'iri a'e nei, 'ua faanaho mai te Piha faa'apu 'e tautai roto (CAPL) 'i roto 'i nau taamotu 'e pae 'o Porinetia 'i te rururaa 'ohipa « te 'ê'a 'o te haamaita'i 'i te 'ohiparaa 'amui », 'i matara mai ai te mau hinaaro 'i te pae 'o te faarav'iraa toro'a.

'E rave rahi tumu parau rû 'o tei tape'ahia mai 'e te feiâ faa'apu. 'E 'ua haamau mai te CAPL 'i te hâpiiraa mâtâmua 'i te area hope'a matahiti, mâ te faataa 'e piti tumu parau 'i te taamotu hô'ê 'e 'o te haapurorohia 'i roto 'e toru motu tei reira te rahiraa taata faa'apu 'e tautai roto 'e 'o tei tapurahia 'e te piha faa'apu 'e tautai 'a te Hau.

'E mau hâpiiraa tâmoni 'i ni'a 'i te tarifa haamauhia 'i te piha, fariihia 12 taata 'i te hâpiiraa hô'ê. Te tarifa 'o teie ia 2 000 toata nô te feiâ 'e fatu ra 'i te tareta toro'a 'e 10 000 toata nô te taata noa 'aore 'e tareta. Te maororaa 'o teie hâpiiraa 'e 24 hora, hutihia 'i te roaraa 'e 3 'aore râ 'e 4 mahana.

Hâpiiraa haafaufaa

Te hâpiiraa nô te haafaufaa 'i te mâa hotu 'e te faufaa moana, 'e fâriihia nei 12 hâpii. 'E 'ite mai râtou 'i te mau râve'a 'âpi nô te hâani haafaufaa 'i tâ râtou mau hotu. (tapuraraa tei te Food&CookLab).

Motu	Tai'o mahana
Tau'i haafaufaraa mâa hotu	
Rurutu	28, 29 'e 30 Atopa
Tahaa	05, 06 'e 7 Novema
Tubu'ai	05, 06 e 07 Novema
Raiatea	08, 09 'e 11 Novema
Huahine	13, 14 'e 15 Novema
Ua Pou	18, 19 'e 20 Novema
Rimatara	19, 20 'e 21 Novema
Nuku Hiva	03, 04 'e 05 Titema

Hiva Oa	06 avatea, 07, 09 'e 10 po'ipo'i Titema
Tau'i haafaufaraa hotu moana	
Fakarava	02, 04 'e 05 Novema
Rangiroa	07, 08 'e 09 Novema
Kaukura	02, 03 'e 04 Titema
Haafaufaraa 'i te horu haari	
Kaukura	28, 29 'e 30 Novema
Rangiroa	09, 10 'e 11 Titema
Fakarava	12, 13 'e 14 Titema

Hâpiiraa tî'aau 'i te 'imira 'e te tâatiraa faa'apu

Tei ni'a teie hâpiiraa 'i te moihaa 'ohipa nô te faa'ohie 'i te tî'aauraa hotu, nô te haapâpû 'i te tere au-mâite 'o te 'amuiraa faa'apu. (te tapuraraa tei te CFPA 'i Opunohu Moorea).

Motu	Tai'o mahana
Tahaa	28 tae atu 31 Atopa
Raiatea	4 tae atu 7 Novema
Hiva Oa	25 tae atu 29 Novema
Ua Pou	2 tae atu 6 Titema
Nuku Hiva	9 tae atu 13 Titema

Hâpiiraa faa'apu natura

'E hâpiiraa teie nô te 'ohipa faa'apu natura, te mau rave'a 'e te tereraa 'ohipa 'a riro mai ai 'e taata faa'apu tanu natura (bio). Tapuraraa 'i te CFPA 'o Opunohu Moorea).

Motu	Tai'o mahana
Rimatara	25 28 Novema
Rurutu	2 6 Titema
Tubu'ai	9 13 Titema

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

Tapura faarava'i nô te mau tao'a 'o te 'ohipa faa'apu natura tute 'orehia 'ia poro'i

Nô te hinaaro rahi 'o te faatereraa fenua 'ia 'u'ana te faa'apuraa mâa natura noa nô te faa'amu 'i te huiraatira 'i mâa mâ. Nô te faarav'i 'i te tauturu 'a te feiâ faa'apu 'o tei fârii 'i te tanu natura noa 'i te mâa bio, 'ua faaoti te 'Apooraahau 'ia faa'orehia te faatuteraa 'i ni'a 'i te mau tao'a poro'i 'e faa'ohipahia nei nô teie huru faa'apu.

Te tapura 'o tauâ mau tao'a nei 'o te faa'ohipahia nô te faa'apu bio, faarava'ihia 'e teie mau raau 'iritihia mai roto mai 'i te raa'au tupu natura nô te mono 'i te mau râau ta'ero. 'Ua piri 'i te 20 huru râau natura 'e ô mai 'i ni'a 'i te mâtete 'o te fenua nei 'e 'o te tute 'orehia, nô te faatopa 'i te mau tarifa nô te feiâ faa'apu.

Faa-auraa parau 'e te Pû rahi 'a farani 'e faataipe nei 'i te mau hotu maita'i

'I Porinetia nei, 'e rave rahi hotu fenua 'e te 'ite 'ohipa 'e ti'a 'i â haafaufaa 'e 'i â pâruruhia. 'E tapiripirihia te mau taipe nô te haapâpûraa 'e hotu tumu te râ nô te fenua nei.

Tei roto te hô'ê 'opuaraa ture Fenua 'i te haamanaraa, teie nô te haamau 'i Porinetia nei, 'e toru tâpa'o 'itehia 'ei hotu tumu nô te fenua nei, faatuearaa 'i tô Farani teie.

'I te pae 'o te tauturu 'a Farani nô te faahotu 'i te 'ohipa faa'apu 'i Porinetia nei, tei roto 'ia 'i te 'aitauraa parau 'e te pû rahi hapa'o 'i te faataiperaa (INAO) faaoti au ai te rêni 'ohipa 'amui 'e te mau piha 'ohipa 'a te faatereraahau 'o te 'imiraa faufa matie.

Nô te reira, 'ua haamana te 'Apooraahau 'i te 'opuaraa parau faa-au 'e tâ'oti'a ra 'e 4 rêni 'ohipa rû :

- 'Apooraa arata'i ture hâpa'ohia 'e Porinetia
- Tia'i arata'i ture nô te mau mâtete rapae 'i â Porinetia, nô te mau hotu tape mana hia ('o te mono'i nô Tahiti ana'e ra nô teie taime).
- 'Ihi hi'opo'a 'e te hinaaroraa 'e tau'i faa'âpî 'i te faito teitei 'o te tao'a taipe tahiti hia mai tô te mono'i 'o Tahiti.
- Tauturu 'i te faatupuraa « tâpa'o faahiahia » mai te tâpa'o AOP/IGP 'i ni'a 'i te Vânira 'o Tahiti, te 'ava tô (IGP) 'e te vai atu ra 'amaa faufaa rahi, mai te hinu 'opaa, te meri te tamanu.

Noera 'o te mau autaea'eraa 'i te 7 'o titema 'i Pa'ofa'i

Nâ ni'a 'i te mana'o 'o te Faaterehau 'o te oraraa titiare 'e te 'utuâfare, 'e faanaho nei 'o ia 'i te Noera 'o Te mau autaea'eraa. 'E 'oro'a teie nô te tâato'araa 'o te tupu 'i roto 'i te 'âua 'o Pa'ofa'i 'i te 7 'o titema 'i te te hora 12 'e te 'âfa tae atu 'i te hora 5 'e te 'âfa.

'E faanahohia te mau ha'uti tamarii, mai te 'aiu 'e te 6 'o te matahiti ; ha'uti tu'aro nâ te mau tamarii huru paari rii mai 7 'e tae atu 'i te 12 matahiti, tu'aro moto, taputo , nâ te mau tamarii paari 13 tae atu 'i te 21 matahiti.

'E rave rahi atu-â faa'ananataeraa te faanahohia 'i ni'a 'i te tahua rôpû mai te himene, te 'ori hip-hop/jazz, hapa'ihia mai 'e te fare 'upurau, maoti ato'a te feiâ 'o tei au mai 'e manuia ai teie 'ôro'a.

Vauvauraa tarena nô te hau « Nunaa Mâ'ohi 'Aihau »

O te Faaterehau 'o te 'utuâfare tei vauvau 'i mua 'i te 'Apooraahau te tarena nô te hau topahia te 'ŷoa « Te Nunaa Ma'ohi 'Aihau ». te fâ 'o teie tarena 'o te tuuraa ia 'i te nunaa 'o rôpû 'i te mau taipe mai te ti'araa hanahana 'o te taata, te 'uutuâfare, te mau auraa maita'i 'i rotopû 'i te taata 'e te taata, 'e nô te hô'ê oraraa maita'i, te 'aifaito 'e te ora hau. Nô te tâpapa 'i teie fâ 'ua haamauhia teie tarena « Nunaa Mâ'ohi 'Aihau, 'e 'o tei haa-aveave-hia mai teie 'i raro nei :

- *Hô'ê tarena totiare rû nô te ti'araa hanahana 'o te tâato'a.* 'e arata'iraa 'ohipa nô te pâhono 'i te hinaaro rû 'a te feiâ 'i roto 'i te oraraa paruparu 'ua nehenehe a'e râtou 'e fana'o 'i te 'âpee tano 'i tô râtou paruparu, 'e 'i â ho'i faahou mai 'i roto 'i te oraraa tano, 'e 'i â nehenehe râtou 'i â ho'i faahou mai 'i roto 'i te oraraa taiete taata.
- *Hô'e târena faahotu taata* nô te haamehara 'i te pûai 'i roto 'i te oraraa taata 'e 'ia toro te â'a Mâ'ohi 'i roto 'i te mau taipe 'e tô na iho-tumu. 'O te mau hinaaro rahi teie 'e 'itehia nei 'i roto 'i te hâpiiraa 'i te mau tamarii 'e 'i roto 'i te paturaa 'o tô na 'ananahi nâ roto 'i hinaaro rû 'ia 'aifaito te auta'ea'eraa nô te feiâ 'e vai nei 'i te hiti 'ê'a. 'E haamauhia teie târena nâ roto 'i te haapuroraraa 'i te mau turamaraa 'e te mau ta'urua.
- *Hô'ê târena nô te 'aifaito 'o te manuiaraa* nô te 'aro 'i te mâta'êraa, nô te mea te nuu rii au noa nei te 'aifaitoraa 'e ti'a ia 'i â faaitoito faahouhia atu-â 'i te mau taime ato'a. 'Ua rahi roa te taata 'e mauui nei 'i te mata'êraa no te reira te tumu rahi 'e taupûpû noa ai te faaho'iraa taata 'i ni'a 'i te ti'araa hanahana 'o te totaiete.
- *Hô'ê târena tutavaraa pâpû* 'e te mau rauti totiare 'o tei rênî 'i tâ râtou tautooraa 'i rôpû 'i tô râtou tôro'a ? te 'apeeraa 'i te mau 'utuâfare 'i roto 'i tô râtou rauraa. Nô teie rênî 'e titauhia 'i te hô'ê faanahoraa 'ohipa, tahô'ê te hâpiipiiraa 'i te feiâ toro'a 'e 'i â tupu te mau raveraa 'amui.
- *'Ei tutavaraa 'amui nâ te mau faatereraahau* nô te hô'ê arata'iraa 'otahi 'i te poritita 'a te Hau. Te faufaa rahi 'o teie tutavaraa 'amui 'i rotopû 'i te mau Faaterehau 'e te mau piha 'ohipa 'a te Hau nô te pâhono ti'a 'i te tia'iraa 'o te huiraatira. 'E rave rahi 'ê'a 'ohipa 'o te titauhia 'i roto 'i te 'ohipa 'amui 'a te mau mana.
-

-0-0-0-0-0-